

Maria HADIJI
(Muzeul Satului Bănățean,
Timișoara)

**Comunitatea ucraineană.
Cazul comunei Târnova (jud. Arad)**

Abstract: (The Ukrainian community. The case of Târnova commune (Arad county)) Ukrainians represent a large Slavic group in Romania, being the third largest ethnic minority group (according to the data provided by the censuses of 1992, 2002, 2011 and 2022) being settled in Maramureș, Bucovina, Banat and Dobrogea. The Ukrainian community in Banat, concentrated in a few villages in the area of Lugoj, Caransebes and Arad, was established especially between the years 1908-1918. Unlike other minority nationalities whose seniority on a foreign territory has barely reached a century, the Ukrainians have not managed to establish themselves in well-knit communities. Following a field study carried out by us between July 22-24, 2011, in Târnova commune (Arad county), representative in terms of the share of ethnic Ukrainians at the county level, the data obtained are included in this general picture, the community hence not being homogenous either in terms of language or in terms of religious affiliation or identity, and the census carried out in 2022, records a drastic decrease in the number of ethnic Ukrainians (481), thus illustrating a not gratifying fact, in the given context.

Keywords: *minority nationalities, Ukrainian community, ethnicity, identity.*

Rezumat: Ucrainenii reprezintă un mare grup slav în România, fiind al treilea grup minoritar etnic ca mărime (conform datelor furnizate de recensămintele din 1992, 2002, 2011 și 2022) fiind stabiliți în Maramureș, Bucovina, Banat și Dobrogea. Comunitatea ucraineană din Banat, concentrată în câteva sate din zona Lugojului, Caransebeșului și Aradului, s-a înființat mai ales între anii 1908-1918. Spre deosebire de alte naționalități minoritare a căror vechime pe un teritoriu străin abia a ajuns la un secol, ucrainenii nu au reușit să se stabilească în comunități bine încheiate. În urma unui studiu de teren realizat de noi în perioada 22-24 iulie 2011, în comuna Târnova (județul Arad), reprezentativă ca pondere a etnicilor ucraineni la nivel de județ, datele obținute sunt cuprinse în acest tablou general, comunitatea nefiind omogenă nici ca limbă, nici ca apartenență sau identitate religioasă, iar recensământul efectuat în 2022, înregistrează o scădere drastică a numărului de etnici ucraineni (481), ilustrând astfel un fapt deloc îmbucurător, în contextul dat.

Cuvinte-cheie: *naționalități minoritare, comunitate ucraineană, etnie, identitate.*

Ucrainenii reprezintă un mare grup slav în România, fiind al treilea grup minoritar etnic ca mărime (conform datelor furnizate de recensămintele din 1992, 2002,

2011 și 2022¹⁾ fiind stabiliți în Maramureș, Bucovina, Banat și Dobrogea²⁾. În procente, ucrainenii din România reprezintă circa 0, 3% din populația țării³⁾.

Comunitatea ucraineană din Banat concentrată în câteva localități din zona Lugojului, Carneseșului și Aradului s-a încheiat mai ales între anii 1908-1918. Spre deosebire de alte naționalități minoritare a căror vechime pe un teritoriu străin abia a ajuns la un secol, ucrainenii nu au reușit să se stabilească în comunități bine încheiate. În urma unui studiu de teren realizat de noi în perioada 22-24 iulie 2011, în comuna Târnova (județul Arad), reprezentativă ca pondere a etnicilor ucraineni la nivel de județ, rezultatele obținute sunt cuprinse în acest tablou general, comunitatea nefiind omogenă nici ca limbă, nici ca apartenență sau identitate religioasă, iar recensământul efectuat în 2022, înregistrează o scădere drastică a numărului de etnici ucraineni (481), ilustrând astfel un fapt deloc îmbucurător, în contextul dat.

În județul Arad, Uniunea Ucrainenilor din România (UUR), Filiala Arad cu sediul la Târnova număra, în anul 2011 când s-a efectuat cercetarea, 9 organizații: Târnova, Dud, Araneag, Drauț, Chișlaca, Lunca Teuz, Sicala și Maderat⁴⁾.

Foto 1. Case ale ucrainenilor din Târnova (jud. Arad)

¹⁾ UUR-sală publică -rezultatelor -provizorii-ale-recensământului.

²⁾ Recensământul populației din 1992 (România).

³⁾ Ucrainenii din Banat (I).

⁴⁾ Date puse la dispoziție de Filiala Arad a UUR.

Aspecte identitare

Eticii, în general se consideră ucraineni, prin limbă, obiceiuri și tradiții, dar țin neapărat să sublinieze că sunt penticostali sau ortodoxi. Referitor la ucrainenii penticostali, unii dintre ei susțin că este mai importantă religia, nu neapărat să fie ucrainean, în timp ce ortodoxi ucraineni, se consideră ucraineni „dar de partea românilor”.

Religia

În Târnova există mai multe confesiuni: creștini ortodoxi, penticostali, bapțiști, adventiști, cea mai mare parte au un loc de adunare pentru slujbe.

Din totalul de 1400 etnici ucraineni (la data la care se efectua cercetarea), 600 erau penticostali iar restul în marea majoritate ortodoxi, o foarte mică parte bapțiști, adventiști, sau de alte confesiuni. Penticostalii au loc de adunare în schimb ortodoxi trebuie să meargă la biserica ortodoxă din Târnova ei nefiind nici foarte uniți.

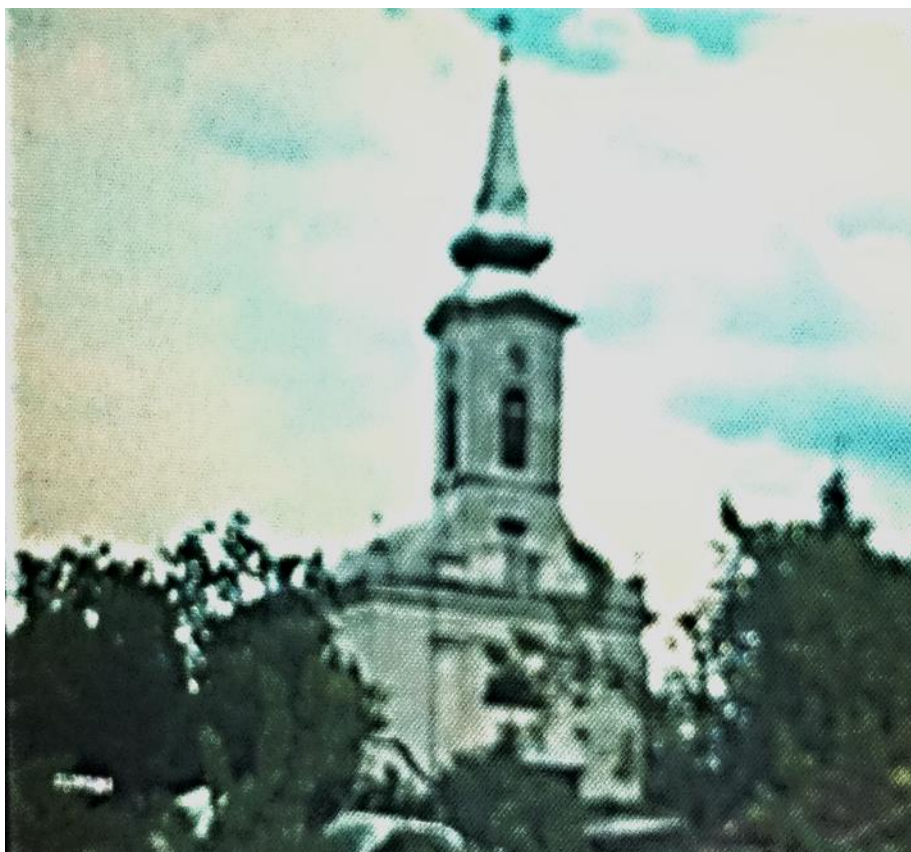

Foto 2. Biserica ortodoxă din Târnova (jud. Arad)

Educația în limba maternă

Numărul total al vorbitorilor de limbă ucraineană din Arad se situează între 1200-1500, cifra fiind însă în continuuă scădere datorită procesului ireversibil de asimilare. Numărul elevilor care învață limba ucraineană ca limbă maternă-obiect de studiu, raportat la numărul elevilor ucraineni fiind de asemenea, foarte mic¹. La început, nu a existat învățământ în limba ucraineană, abia din anul 2000 s-a introdus predarea limbii ucrainene ca obiect de studiu în școala de la Târnova, Președintele Filialei își amintea că a fost destul de greu, românii fiind foarte sceptici².

Foto 3-4. Școala din Târnova (jud. Arad)

¹ Date obținute de la Inspectoratul Școlar – inspector Elvira Codrea.

² Respondent Gavrilă Miculaiciuc.

Obiceiuri și tradiții

Referitor la obiceiuri și tradiții, trebuie remarcat că ucrainenii nu păstrează nimic din zonele de origine, toate tradițiile și obiceiurile decurgând din respectarea sărbătorilor calendarului ortodox, acestea nedeosebindu-se cu aproape nimic de cele românești (acestea sunt asemănătoare într-o proporție covârșitoare cu cele românești, existând foarte mici diferențieri aproape imperceptibile, legate mai mult de formă și mai puțin de conținut), poate doar în ceea ce privește gastronomia tradițională.

Un aspect demn de remarcat este că ucrainenii ortodoxi care s-au mutat în Târnova păstrează tradițiile și obiceiurile de Crăciun și de Paște, în timp ce la penticostali, acestea s-au pierdut.

Crăciunul este o sărbătoare importantă, ca și la români, însă datele diferă. În ceea ce privește sărbătoarea pascală acesta se serbează la aceeași dată ca și în cazul comunității românești.

Aceeași situație se întâlnește și în ceea ce privește costumele populare, care este cel tradițional din Marasmureș, respectiv portul cu zadii.

Foto 5. *Bevenok, venok* - pentru tânăra mireasă

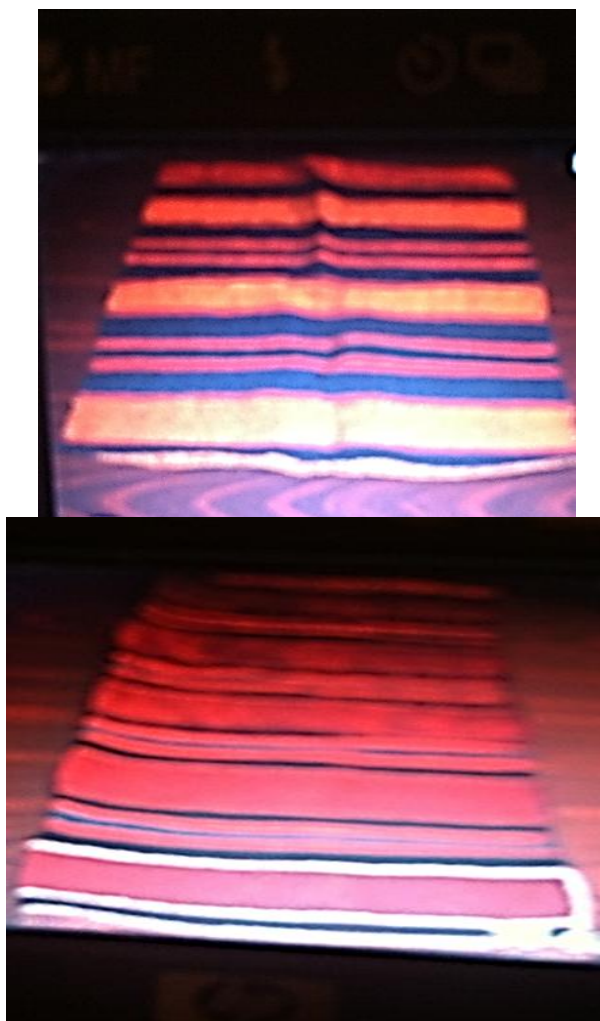

Foto 6-7. Zadii țesute din lână

Un spațiu aparte este acorda celor trei evenimente importante de din viața omului: Nașterea, Nunta și inevitabil Moartea. Obiceiurile și tradițiile legate de acestea sunt foarte asemănătoare cu cele ale românilor, singura diferență constând poate în faptul că atât la nuntă cât și la botezul urainean, nu se păstrează tradiția nașilor din generație în generație, putând fi prezente mai multe rânudri de nași, chiar până la 10.

În ceea ce îi privește pe ucrainenii penticostali, aceștia datorită religiei au renunțat la majoritatea obiceiurilor și tradițiilor legate de ortodoxism. Cele trei etape din viața omului și obiceiurile ce decurg din acestea, au fost drastic reduse sau au disparut cu desăvârșire. Penticostalii nu fac botez, doar o binecuvântare a mamei și copilului până la vârsta de un an, la nuntă – se face doar cununia religioasă constând în

slujba propriu-zisă și un program, iar referitor la înmormântare, se face doar o singură noapte de priveghi, o predică de către pastor și se merge cu corul.

Concluzii

Comunitatea ucraineană din comuna Târnova, care număra aproximativ 1400 de persoane la data efectuării studiului nostru 22-24 iulie 2011, conform datelor obținute, nu este omogenă nici sub aspect lingvistic nici sub aspectul apartenenței religioase, doi factori esențiali în păstrarea ființei etnice. Referitor la limba ucraineană și conservarea ei, observăm, pe de o parte eforturile cadrelor didactice, încercând să lucreze chiar și la nivel de familie, pentru a conștientiza importanța limbii în păstrarea identității, eforturi susținute de altfel și de Filiala Arad a UUR. Întrebarea este dacă discursul este consistent din moment ce mulți tineri pleacă în străinătate. Iar această nouă realitate posibil să fie determinată și de numărul mare de copii și de puterea economică scăzută a familiilor, toate acestea ducând la situația în care mulți copii să nu poată avea posibilitatea să urmeze învățământul superior.

Referitor la cel de-al doi-lea aspect cel al apartenenței religioase, situația este și mai complexă din moment ce nu există o unitate de religie. Astfel, din totalul de 1400 de etnici ucraineni, 600 erau declarați penticostali, iar restul marea majoritate ortodocși dar și de alte confesiuni. Relațiile dintre penticostalii ucraineni și cei ortodocși din cele constatate de noi pe parcursul cercetării sunt destul de reci, ele nefiind determinate neapărat de conotațiile religioase.

De remarcat că numărul penticostalilor este în creștere, un segment important al celor convertiți venind dinspre ucrainenii ortodocși. De asemenea, trebuie subliniat faptul că penticostalii ucraineni își trimit copiii să învețe limba ucraineană, în timp ce ucrainenii ortodocși (mulți angajați în familii mixte), mare parte dintre ei refuză acest lucru, aspectul ridicând o altă problemă importantă deoarece la nivel școlar deși au exista eforturi, nu s-a putut încheia o formație de dansuri populare sau folclor, majoritatea copiilor fiind penticostali și doar câțiva ortodocși, primii neavând voie prin religie să participe la astfel de formații, astfel se face că o altă importantă componentă, cea a obiceiurilor, tradițiilor și valorilor nu poate fi concretizată și acest lucru în condițiile în care, oricum, o mare parte din tradiții s-au pierdut, odată cu plecarea ucrainenilor din zonele de origine în Maramureș.

În privința identității, de asemenea, discursul nu este convingător, existând numeroase contradicții.

Referințe bibliografice

Date statistice

Date statistice – Filiala Arad a UUR.

Inspector Școlar Elvira Codrea – Date referitoare la educația și cultura în limba ucraineană.

Interviuri

1. Respondet Gavrilă Miculaiciuc Președintele Filialei Arad a UUR; etnic ucrainean, originar din Poienile de Sub Munte (jud. Maramureș).
2. Respondent Vasile Mașnița, 46 de ani, etnică ucraineană originară din Poienile de Sub Munte (jud. Maramureș).
3. Respondent Anna Hanntig 35 ani, cadru didactic, etnică ucraineană, penticostală convertită, originară din Poienile de Sub Munte (jud. Maramureș).
4. Respondent Maria Ferțadi, 40 de ani casnică, etnică ucraineană, originară din Poienile de Sub Munte (jud. Maramureș).
5. Respondent Ioana, 44 ani, casnică casnică, etnică ucraineană, originară din Poienile de Sub Munte (jud. Maramureș).
6. Respondent Grijiuc, etnic ucrainean.
7. Respondenți anonimi, de origine română.
8. Respondent Anna Mateasciuc, 31 ani, etnică ucraineană, de confesiune ortodoxă, rit vechi, originară din Valea Vișeuului (jud. Maramureș).

Webografie

- Recensământul_ populației_ din_ 1992 (România <http://ro.wikipedia.org/wik>) ultima accesare la 26 octombrie 2023.
- Ucrainenii din Banat (I) www.banaterre.eu/romana/.../ ucraineni/index.htm ultima accesare la 26 octombrie 2023.
- UUR-salută publicarea -rezultatelor -provizorii-ale-recensamantului <https://uur.ro/> ultima accesare la 26 octombrie 2023.